

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

méretek, a specializáció és a technika (gépek, épületek stb.) méretezése tekintetében mindenekelőtt a gazdasági hatékonyság követelményeit kell érvényesíteni, elvetve a megalapozatlan irányzatokat.

— A termelőerők fejlődése a mezőgazdasági vállalatoknál is maga után vonja a vezetésszervezet korszerűsítését. Az előadásokban javasolt megoldások érintik a vállalatvezetés szintjét, emellett részletes ajánlásokat közöltek a gépesítés, valamint a szántóföldi és állattenyésztési termőhelyek munkájának szervezeti felépítésére, szervezésére, vezetésére vonatkozóan is.

— A kutatási beszámolók jelentős része foglalkozott a vállalati termelés és fejlesztés tervezésének korszerűsítésével. A tervezés megalapozásának igényét, a szemlélet formálását szolgálták az előadások és emellett széles körben adtak tanácsot fejlett tervezési módszerek alkalmazása tekintetében.

— A számítógépek alkalmazására a tervezés és elemzés számos területén dolgoztak ki ajánlást és külön az öntözés, a melioráció és a melléktermékek felhasználására is.

— A termelés optimális elhelyezése és a hatékony vállalati termelésszerkezet kialakítása korszerű matematikai és számítástechnikai módszerekkel megalapozható. Az eredményesebb gazdaságfejlesztés kor-

szerű tervezési eljárásai feltételezik a gazdaságirányítási rendszer nyújtotta döntési szabadságot.

— Az előadásokban több ízben felvetették, hogy mind a területi termékenység, mind az élőmunka-termelékenység növelése terén még igen jelentékeny tartalékok rejlenek a mezőgazdasági termelésben. Ezek fokozottabb kihasználása további ráfordításokat igényel. Ugyanakkor utaltak arra, hogy várható az eszközhatékonyság fokozatos csökkenése, amely törvényszerűen következik be. A biológiai teljesítőképesség növelésének, valamint a talajtermékenység fokozásának lehetősége — nemzetközi összehasonlítások szerint is — elmarad a műszaki fejlesztés egyéb eszközeinek színvonala és felhasználhatósága mögött.

A gazdasági hatékonyság e kedvezőtlen tendenciájának mérséklése érdekében szükséges a korszerű elemzési és tervezési, üzemszervezési módszer alkalmazása, a számítástechnika modern eszközeinek felhasználása, a tudományos továbbképzés. De a tudomány és gyakorlat jelenlegi állapota mellett az ökonómiai megalapozás hagyományos módszereinek alkalmazása is sokat segíthet mezőgazdasági vállalatoknak. Mindez a vállalatok termelésirányítóival szemben egyben követelmény is, mind a készség, mind a felkészültség tekintetében.

A MEZŐGAZDASÁGI TERMÉK-ELŐÁLLÍTÁSI FOLYAMATOK RENDSZERSZEMLELETŰ ELEMZÉSE A VÁLLALATKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK LEHETŐSÉGEINEK FELTÁRÁSA CÉLJÁBÓL

BURJÁN AMBRUS dr. — KOVÁCS GÁBOR dr. — SZAKÁL FERENC dr.

A műszaki fejlődés következtében a termelés hatékonyságának növelése érdekében a mezőgazdaságban is egyre erőteljesebben kibontakoznak a szakosodási és a koncentrációs folyamatok. Ez azt eredményezi, hogy a termelés egymásra épülő szakaszai gyakran különálló vállalatoknál kerülnek kialakításra (vagy legalábbis ez lenne a célszerű). Ez esetben olyan vállalatközi együttműködésre van szükség, amely túlnő

a szokásos piaci (áru-) kapcsolatokon, s a vertikális termékpálya szerkezeti összefüggései alapján lehetővé teszi a folyamatok egészének az összehangolását. A vállalatközi együttműködési lehetőségek objektív alapjainak feltárása, a kooperációk fejlesztése lényegét illetően integrációs folyamat, amelynek révén a termék-előállítási rendszer elemei közötti összefüggések szilárd-sága, intenzitása nő, s végsősoron javul

a gazdasági hatékonyság. A mezőgazdasági vállalatok termelési integrációjára vonatkozó kutatások nem fordítanak elég figyelmet azoknak az objektív feltételeknek a fel-tárására, amelyek az ágazatok biológiai-technikai sajátosságaiból adódóan az in-tegráció lehetőségeit meghatározzák.

A KUTATÁS CÉLJA, MÓDSZERE

Kutatásunk során egy szőlő-, bor- és gyümölcstermelési profilú állami gazdaság főbb ágazatait elemeztük. Az elemzés alapvető feladata az ágazat egyes funkcionális részei, tevékenységei közötti kapcsolatok szilárdsági fokának vizsgálata. A vizsgálat alapja az ágazati tevékenységi struktúra feltárása.

A szerkezeti sémában az ágazat felbon-tását olyan mélységben kell elvégezni, hogy az összes funkcionálisan különböző tevékenységek külön szerepeljenek. A tevékenységek közötti biológiai-technikai-technológiai összefüggések sajátosságai-nak elemzése alapján, a kapcsolatok szilárd-sági fokától függően megjelölhetők azok a szerkezeti pontok, ahol már létrejött vagy ahol szervezéssel, műszaki fejlesztéssel meg-teremthető, illetve csak hosszabb távon, az ágazat alapvető biológiai-technikai feltéte-leinek megváltoztatásával jön létre a *tevé-kenységek megosztásán alapuló termelési in-tegráció* lehetősége. Felfogásunk szerint ugyanis a vállalatközi együttműködések alapja az ágazati termék-előállítási verti-kumok (termékpályák) — mint összefüggő rendszerek — résztevékenységeinek össze-hangolt megosztása (megosztottsága) vál-lalatok között.

Az elemzés következő szakaszában az egyes tevékenységek műveleti struktúráját külön is vizsgálni kell annak érdekében, hogy megállapíthatók legyenek az egyes műveleteknél meglevő vagy egymást helyettesítő lehetséges alternatívák.

A KUTATÁS FŐBB EREDMÉNYEI

(1.) A vállalatközi együttműködés szük-ségessége akkor jelentkezik, ha a termék-pálya valamelyik szakaszában olyan *mű-szaki, gazdasági változások* történnek, ame-lyek meghatározó módon hatnak a termék-előállítási folyamatra. Emiatt a termelés

stabilitása és hatékonysága önálló vállalati kereten belül már nem válik lehetővé.

(2.) A változások egyaránt lehetnek pozi-tív és negatív jellegűek. Pozitív változás esetén valamely szakaszban olyan műszaki fejlődés megy végbe, amely *lényegesen* ja-vítja a következő szakaszban átadott *köz-beeső termék* minőségi jellemzőit (például potenciális termőképességét). A következő vertikális szakasz technológiájában, szer-vezésében is olyan, a változáshoz igazodó fejlesztésre van szükség, amely a *végter-mék* minőségét és (vagy) a termelés haté-konyságát javítja. A fejlettebb szakasz dinamizmusához történő alkalmazkodás (mennyiségi, minőségi, időbeni vonatko-zásban) a kölcsönös érdekeltség alapján valósul meg. Mivel a fejlesztést végző vállalat meghatározó pozícióba kerül, s ezt alapvetően a termelési kapcsolatokon, ille-tve érdekeltségen keresztül érvényesítheti, az integrált termékpálya részére vonat-kozóan közös irányítási, döntéshozatali jogra többnyire nincs szükség. A szoros szervezettség, a szigorúan strukturált szer-vezet azonban természetesen továbbra is elsődleges követelmény. (A pozitív válto-zásokon alapuló vállalatközi együttműkö-désre jó példák a baromfiágazat területén kialakult kooperációk.)

A negatív jellegű változások abból adód-nak, hogy csökken azoknak a tényezőknek a mennyisége, minősége, amelyeknek adott időpontban nincs hatékony helyettesítési lehetőségük (például a kézi munka hiánya a gyümölcstermelésben, s egyidejűleg a betakarítás gépesítésének megoldatlan-sága). Ilyen esetben a vállalatközi együtt-működésnek a vertikum különböző szaka-szaiban végzendő együttes és összehangolt műszaki fejlesztési tevékenységre kell irá-nyulnia. Az együttműködés megvalósítása azonban lényegesen nehezebb, mint a ter-mékpályán bekövetkező pozitív változás esetén. A pozitív és negatív jellegű változá-sok rövidebb távon is általában kombi-náltan jelentkeznek a termékpálya eltérő szakaszaiban, valamelyik irányzat elsődle-gessége mellett.

(3.) Az előzőekben vázolt módszerek és megállapítások gyakorlati alkalmazása so-rán sikerült például a faiskolai termelésben olyan lehetőséget feltárni, amely — a kéz-ben oltási technika felhasználásával — lehetővé teszi a csemetenevelés és az olt-